

{ txostena } Amagoia Mujika

HAURREN ESKUBIDEAK

Etxe kaleratze prozesuetan haurrek ez dute etxea bakarrik galtzen

Nazio Batuen Erakundearen 1989ko Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenak zehatz jasotzen ditu txikienean oinarritzko eskubideak. Giza eskubideen inguruko nazioarteko itunetan atxikimendu gehien jaso dituen da, munduko herrialde guztien babesa jaso baitu -195 guztira-, AEBena eta Hego Sudanena kenduta. Gainera, haurren eta nerabeen eskubideak bultzatu eta babesteko nazioarte mailan dagoen tresnarik onena bezala hartzen da, 18 urtetik beherako pertsonen eskubide zibilak, politikoak, ekonomikoak, kulturalak eta sozialak batzen dituelako.

1989ko Nazio Batuen Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenak paradigma aldaketa garrantzitsua ekarri zuen haurtzarotari begiratzeko moduan: babestu beharreko subjektu izatetik eskubide propioak dituen subjektu izatera pasatu baitzen.

Aipatu bezala, Estatu espainolak bat egin zuen Nazio Batuen hitzarmen horrekin eta, ondorioz, ez da aukera bat, derrigorrez bete beharreko hitzarmen bat baizik. «Oso ezezaguna den hitzarmena da, baina apenas hartzen da kontuan; oso epai gutxitan agertzen da. Herritarrek ez dakite benetan zeintzuk diren haurren eskubideak. Niretzat arazoa da haurrek aparteko mundu pribatuetan uzten ditugula eta ahaztu egiten zaigula haurrek eskubide politiko eta zibilak dituzten pertsonak direla. Ez dutenez bozkatzeko, ez zaie garrantzirik ematen eta familiariek haurrek babestera jotzen dute. Iruditzen zait benetan beldurra dugula haurrek entzuteko eta beren iritzia kontuan hartzeko. Eta hitzarmenaren arabera, haurrek entzun egin behar ditugu, eskubideak dituzten pertsonak direlako».

Hortik abiatuta, etxegabetze prozesuetan ematen diren epaietan zer-nolako presentzia

1.572

2007-2012 bitartean Gipuzkoan gutxienez 1.572 etxegabetze eman ziren. Datu orokorraren arabera, etxetik kanporatuak izan diren familien %75 inguruk 18 urtez azpiko seme-alabak zituzten beren kargu.

%22,2

Arartekoaren arabera, 2013an EAEn 15 urtez azpiko 66.458 pertsona zeuden eta horietatik %22,2k beren gutxieneko ongizate maila arriskuan zuten.

Joana Miguelena EHUko Garaian Hezkuntzako Azterketa Historiko eta Konparatuen Ikertaldeko kidea da. Gipuzkoako etxegabetzeek haurren eskubideetan nola eragiten duten ikertu du, Unicefek saritutako lana. | Jon URBE | ARGAZKI PRESS

eta eragina dauka hitzarmen horrek? Abiapuntu hori izan du Joana Miguelenaren graduondoko lanak. Miguelena Euskal Herriko Unibertsitateko Garaian Hezkuntzako Azterketa Historiko eta Konparatuen Ikertaldeko kidea da eta Gipuzkoako etxegabetzeek haurren eskubideetan nola eragiten duten jaso du bere proiektuan. Oraintsu Unicefek saritu egin du egindako lana.

Azken urteotan Euskal Herrian eman diren etxegabetzeen inguruan datu ziurrak biltzea ez da lan samurra. Zenbaki gutxi daude, eta daudenak oso desberdinak dira zeinek ematen dituen arabera. Arartekoaren arabera, 2013an EAEn 15 urtez azpiko 66.458 pertsona zeuden eta horietatik %22,2k beren gutxieneko ongizate maila arriskuan zuten. Miguelenak Gipuzkoan jarri du fokua. Hipotekak Kalte Eginikoen

Plataformako (PAH) Ada Colau eta Adria Alemanyk maneiatzen dituzten datuen arabera, 2007-2012 bitartean 1.572 etxegabetze gertatu ziren Gipuzkoan. Datu orokorraren arabera, etxetik kanporatuak izan diren familien %75 inguruk 18 urtez azpiko seme-alabak zituzten.

«Baina non daude haur horiek? Etxegabetzeen inguruko informazioa iristen da, baina hor ez da haurrik agertzen. Zeharka aipatzen da kalean utzi duten familian haurrek bazirela, baina ez da haiei buruz hitz egiten, ez da esaten muturreko egoera horiek zer-nolako eragina duten haurren, ez da salatzen beren oinarritzko eskubideak etengabe zapalduak izaten ari direla...», nabarmendu du Miguelenak.

Bere lanak mahai gainean jartzen duen ondorioa, tamalez, ez

da oso pozgarria: «Nazio Batuen hitzarmenaren izaera loteslea eztabaida ezina bada ere, etxegabetze prozesuetan eman diren epaietan apenas daukan presentziarik, apenas hartzen den kontuan». Salbuespen gutxi batzuk badaude, hala ere. «Madrilen bada epai bat nabarmen-tzea merezi duena. Epai batek emakume baten eta bere hiru semeen etxegabetzea geldiarazi zuen haurrek ikasturtea amaitu eta Madrilgo Erkidegoak etxebizitza duin bat ziurtatzen zien bitartean. Salbuespena da, baina hor dago», nabarmendu du Miguelenak.

Baina, nola eragiten dute etxe kaleratzeek haurren? Zein eskubide urratzen dituzte?

POBREZIA EZ DA IKUSTEN

Europako Kontseiluko Giza Eskubideen komisarioa, Nils Muiznieks, Estatu espainolean izan zen 2013. urtean eta txosten bat osatu zuen krisiaren eta murrizketen ondorioz pobrezia egoeran dauden haurren inguruan. «Txosten horretan etxe kaleratze prozesuek haurren eragina oso kaltegarria dela nabarmen-tzen da; estres eta aztoramendu handia eragiten die, bereziki hezkuntzaren eta osasunaren arloan. Gainera, etxe kaleratzeak poliziek egiten dituztenean maiz oso traumatikoak gertatzen dira haurrentzat eta beren bizi baldintzak asko okertzen dira, gehienetan nora jo ez dutela geratzen baitira. Txosten horren arabera, etxe kaleratzeek askotan jendarte bazterketa ekartzen dute, familia askok ez baitituzte laguntza sozialak eskatzen haurren kustodia galtzeko beldurra dutelako», jaso du bere lanean ikertzaile irundarrak.

Errealitate latz horretan dauden haurren kopurua garrantzitsua izanagatik, jendartearen zatirik handiena horiek ikusi ga-be bizi da bere egunerokoan, «pobrezia ez delako ikusten», iritzi dio Miguelenak. «Askotan entzuten dut jendea esaten 'kri-

sia egongo da, baina tabernak beteta daude poteo garaian'. Pobreziarik ez da ikusten hor, pobrezia etxean geratzen delako. Egoera horretan dauden haurrak ere ez dira ikusten, ezin dutelako joan dantzako klaseetara edo ingeleseko akademiara. Pobrezia ez da ikusten ez delako aisialdira ateratzen», segitu du.

Honaino iritsita, bere lanean Joana Miguelenak garbi bereizten ditu pobrezia eta jendarte bazterketa. «Berdinak balira bezala erabiltzen dira askotan, baina ez da zuzena. Jendarte bazterketak alderdi asko ditu, ez bakarrik baliabide ekonomikoei dagokiena; lana, etxebizitza, osasuna, hezkuntza, harreman pertsonalak, parte hartze politikoa eta soziala... Pobre izan zaitzke, baina ez egon jendarte bazterketa egoeran, edo, alderantziz, baliabide ekonomikoak izan eta jendarte bazterketan egon». Hori argituta, egia da etxegabetze bat sufritu duten herritarrak jendarte bazterketa izateko arrisku handiagoan daudela. «Etxea galtzen duzunean Asnef zerrendan sartzen zaituzte, hau da, ordaintzen ez dutenen zerrendan, eta horrek izu-

garri zailtzen du aurrera egitea. Ezin duzu furgoneta bat hartu *renting*-ean, ezin duzu lokal bat alokatu, etxebizitza bat alokatzeko zailtasunak dituzu, ezin duzu ADSLrik kontratatu, irabazten duzun apurra bankuak kentzen dizu zorra kitatzeko... Sarri egoera horretan dagoen jendeak beltzean lan egiten du, beltzean kobratu. Eta horrek beste mundu batera zaramatza; ez duzu kotizatzen, ezin duzu laguntza sozialik eskatu... Hortaz, jendarte bazterketan erortzeko arrisku handiagoa daukazu».

PROFILA ALDATZEN ARI DA

Joana Miguelenak lana galdu eta hipoteka ezin ordaindu geratu diren familiak elkarrizketatu ditu bere lana egiteko. Eta aldaketak sumatu ditu. «Krisiaren hasieran langabeziak familia zaugarrienak kolpatu zituen eta etxe kaleratzeak ere testuinguru horretan gertatu ziren. Azken urteotan, baina, aldatu egin da profila; klase ertainak, autonomoak, abal-emaileak, enpresari txikiak edota familiaren etxebizitzan geratu diren bannandutako emakumeak daude etxe kaleratze arriskuan».

Loteslea

Nazio Batuen Erakundearen 1989ko Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenarekin bat egiten dute munduko herrialde guztiek, AEBek eta Hego Sudanek salbu. Ez da borondatezkoa, derrigorrezkoa baizik, baina apenas daukan presentziarik eguneroko epaietan.

PAH plataformako abokatuak nabarmentzen duenez, «egoera hau krudeltasun handiarekin bizitzen ari den sektore bat dago. Zaintza amaren kontu geratu den banaketa kasuetan, epaiak zehazten du hipotekaren %50 aitak ordaindu behar duela, eta, beste erdia, amak. Askotan gertatzen da amak, kostata, baina bere parte ordaintzea, eta, aitak, berriz, ez. Eta horrek etxegabetze arrisku bizian jartzen du familia hori».

Genero ikuskeratik, desberdintasunak igarri ditu Miguelenak. «Baliabide faltaren eta etxe kaleratzearen aurrean, emakumeek eta gizonek askotan desberdin egiten diete aurre egoera horri. Ezin da orokortu, ikerketaren helburua ere ez zegoen hor jarria, baina bistan geratu da desberdintasunak daudela», esan du. Elkarrizketatu dituen familien hitzetan ere igartzen dira desberdintasun horiek, «emakumeak hartzen du 'aurrerak' esateko ekimena. Iruditzen zait gizonezkoak lotsa handiagoa sentitzen duela, huts egin duela sentitzen duelako», dio Miguelenaren ikerketan etxea galdu duen emakume batek. Eta

haren alabak, «ama mugitzen zen, bera joaten zen toki guztietara. Aitak ez zuen ezer egiten amari laguntzeko».

PAHko abokatuaren esanetan, «gizonezkoak bere duintasuna zaurituta sentitzen du. Bera sentitzen da taldeko lehoia, besteak zaindu eta mantendu behar dituen, eta huts egin duela sentitzen du. Emakumezkoak, berriz, irtenbideak topatzen ditu; plataformara joaten da, Caritas elkartera joaten da, edozertan lan egiten du diru pixka bat ateratzeko, beharrezkoa den gutzia».

EMOZIOAK DANTZAN

Etxe kaleratzearen arriskua ikusten den unetik beretik sortzen da erruduntasun sentsazioa eta lotsa. «Pentsatzen duzun lehen gauza hanka sartu duzula da, ederra egin duzula. Errudun sentitzen zara ezin duzulako hipoteka ordaindu eta ezin diezulako seme-alabei jaten eman. Oso gogorra da. Gainera, Caritasera eskatzera joan behar!», kontatzen du etxea galdu duen emakume batek.

Seme-alabekiko duten harremanean eta jarreraren ere eragiten du egoerak eta horrek area-

gotu egiten du errudun sentitze hori: «Iritsi zen jolasteko indarrik ere ez nuen unea eta horregatik ere errudun sentitzen nintzen, ama txarra izaten ari nintzelako, ez nintzelako haiekin jolasten eta nire tristurara ekartzen nituelako. Baina une batean nekatu egiten zara borroka egiteaz eta bizirauten baino ez zara saiatzen».

Pertsona helduarentzat kolpe latza da etxea galtzea. Berdinberdin haurarentzat, edo latzagoa zenbaitetan, ez duelako izaten gertatzen ari denaren inguruko informaziorik. Izan ere, gurasoen lehen joera haurrei gertatzen ari dena ezkutatzea izaten da, sufritu ez dezaten.

«Gurasoek hitz egin behar zutenean, anaiarekin jolastera bidaltzen ninduten gelara. Nire anaia aztoratuta zegoen, bat-batean negarrez hasten zen, bat-batean barrez... eta aitak buila egiten zionean oso urduri jartzen zen», kontatzen du etxegabetze bat pasa duen haurrak.

Erruduntasun eta lotsaren ondoren, kasu batzuetan behintzat, ahalduntzea dator Miguele-

naren esanean. «Plataformara gerturatzen diren pertsonak konturatzen dira ez direla errudunak, biktimak baizik, eta borrokan hasten dira. Plataformek egin duten lana izugarria da, jende askok esaten du plataformak bizia salbatu diola. Kolektibo baten parte sentitzen lagundu die, gainera».

KUSTODIA GALTZEKO BELDURRA

Etixerik gabe geratu diren eta haurrak dituzten familien artean igartzen da kezka larri bat: haurren zaintza galtzeko beldurra. Miguelenak bere lana egiteko elkarrizketatutako familietan ere bazen kezka hori. «Kasu batean amak medikuari aipatu zion bere kezka eta medikuak lasaitu egin zuen, esan zion inork ez ziola haurren zaintza kenduko ama ona zelako eta bere eginbeharrak bete zituelako. Bigarren kasuan, baina, amak mehatxuak jasan zituen. Zerbitzu sozialetan bere kezka agertu zuenean ere ez zuten askorik lasaitu. Aldundiko gizarte langilearekin hitz egin nuen garbi esan zidan horrelako kasuetan ez dutela esku hartzen,

Beheko argazkian, Bizkaian herritarrek gerarazitako etxegabetze bat. Etxea galdu dutenek plataformetan indarra hartzen dute, eta errudunak baino biktimak direla konturatzen dira. Luis JAUREGIALTZO | ARGAZKI PRESS

ez dutela zaintzarik kentzen etxe kaleratze bat gertatu delako. Inori bere haurren zaintza kentzeko beste baldintza asko eman behar direla».

BORTIZKERIA GEHIAGO

Etxe kaleratze prozesu batean ohikoa da familian egoera bortitzagoak ematen hastea, errietak eta horrelakoak. «Haurrek, askotan, ez dakite benetan zer pasatzen ari den, inork ez dielako kontatzen. Ez dakite zehatz zergatik, baina beren mundua aldatzen ari da goitik behera. Pentsa horrek nolako frustrazioa eta egonezina sortzen dituen», hasi da Miguelena.

Haurren eta nerabeen jarrera aldatu egiten da eta eskolako emaitzak ere asko kaskartzen dira. Gizarte langile baten hitzetan, «etxean dirua falta da, gurasoak urduri daude, janari eskasia dago... Askotan, gainera, ez daude oso osasuntsu markal jaten dutelako, eta eskolan nekatuta daude, ez daukate jolasteko gogorik. Askotan jarraera ere aldatzen dute, haserretu egiten dira eta errebeldeago jo-

katzen dute. Horrek guztiak eragina dauka eskolako errendimenduan».

Askotan, gainera, lagunartea ere aldatu egiten da. «Asko mindu nauen kontua da. Elkarrizketatu ditugun nerabeen kasuetan, etxegabetze prozesuan lagunak aldatu dituzte, ez beraien hala nahi zutelako, betiko lagunak huts egin dietelako baizik. Beren lagunak gehien behar zituzten unean, haien aurreiritziak eta beldurrak sufritu zituzten. Nerabe batek kontatu zidanez, kuadrillaz aldatu zen 'ja ez nuelako nire lagunak zeukaten adina, pobre bihurtu nintzelako'. Bizi garen jendarte motaren inguruan zer pentsa eman didate testigantza horiek», esan du ikertzaileak.

OINARRIZKO ESKUBIDEEN URRAKETA

1989ko Nazio Batuen Haurren Eskubideei buruzko Hitzarmenak 54 artikulua ditu, lau zutabe nagusiren gainean emanak: diskriminatua ez izateko eskubidea; haurraren interes gorena babesten duena; bizitzarako, biziraupenerako eta garapenerako jo-

Rolak

Etxegabetze prozesu askotan generoaren araberako rol banaketa nabarmena ematen omen da.

«Gizonezkoak bere duintasuna zaurituta sentitzen du. Bera sentitzen da taldeko lehoia, besteak zaindu eta mantendu behar dituen, eta huts egin duela sentitzen du.

Emakumeak, berriz, irtenbideak topatzen ditu; plataformara joaten da, Caritasera joaten da, edozertan lan egiten du...».

eskubidea eta iritzia izateko eskubidea.

«Nik artikulu horietatik bazuk hartu nituen; familiarena, haurraren interes gorena, hezkuntzarena, aisialdiarena... eskubideak beren artean mende-koak dira eta zatitu ezinak. Beraz, bat urratzen duzunean besteak urratzen dituzu. Garbi dago etxe kaleratzeen kasuan haurraren oinarriko eskubideak urratzen direla, etxebizitza edukitzeko eskubidetik askoz harago. Haurraren interesak ez dira inoiz lehenesten, ez etxegabeteen prozesuan ez beste egoera askotan ere», iritzi dio Miguelenak. «Oso garrantzitsua da haurrak esan behar duena entzutea, bere iritzia jasotzea. Ez dakit nork eta nola, baina horretarako tresnak sortu behar dira. Eta hortik abiatuta haurrari atentzio psikologikoa eta pedagogikoa eskaini behar zaio».

Joana Miguelenak egindako lan osatua irakurrita ematen du jendarteak ez duela tresna nahikorik sortu etxegabeteen inguruan ematen diren egoerei erantzuteko. «Aurrerapausoak

Ezkatatu

Pertsona helduarentzat kolpe latza da etxea galtzea. Berdin-berdin haurarentzat, edo latzagoa zenbaitetan, ez duelako izaten gertatzen ari denaren inguruko informazioa. Izan ere, gurasoen lehen joera hurrei gertatzen ari dena ezkatzea izaten da, sufritu ez dezaten.

ematen ari dira. Jendea gero eta gehiago ari da kontzientzia hartzen, baina oraindik urrun gauden benetan etxegabete batek zer dakarren ulertzeko. Oraindik jende askok distantziatik begiratzen duen errealitatea da, berari sekula halakorik ez zaiola gertatuko pentsatuta». Eta distantzia hori aurreiritziz beteta dago, bai haurren artean eta baita helduen artean ere. «Jendeak gaizki begiratzen dit kafe bat hartzen ikusten banau», kontatzen du etxetik kaleratua izan den emakume batek.

HELDUEK ETA HELDUENTZAT

«Bizi dugun jendarte helduek egina eta helduentzat egina da, hori da arazoa. Haurrak etorkizunean irudikatzen ditugu, gero zer izango diren daukagu buruan etengabe, eta ahaztu egiten zaigu zer diren orain. Oraindik izango ez balira bezala jokutzen dugu. Etorkizuneko pertsonak bezala ikusten ditugu, baina gaur egungo pertsonak dira, oraina dira eta ez etorkizuna», bukatu du Joana Miguelenak.

Ezezkoak

Mirari Martiarena

Lanak pilatu ohi zaizkit. Beti izan naiz egitekoak azken momentura arte uzten dituen horietakoa. Presiopean hobeto funtzionatzen dudana aitakia askotan erabili dut. Baina presioak gain hartzen didanean kontrola galtzearen sentsazioa izaten dut. «Hau ere pasako da!» esan eta aurrera.

Kontua nahasten hasten da espero ez dituzun lanak iristen direnean. Hilabete-ko azken astean zure betiko lana, kolaborazioak, etxe-koak, baserri-koak eta marroiak elkartzen dira. Azken orduko marroiak gainera, eta «zuk oso ongi egiten duzu» esaldi politarekin makilatuta. Lore moduan esan badizute, nola esango dituzu ezetz? Nire aingerutxo aurpegiare-

kin irribarre egin, barrutik sua hartu eta baiezkoa eman. Hor konturatzen zara larunbateko parrandako alkohol guztiak baino kalte gehiago egin diola irribarre horrek zure gibelari.

Kosta egiten zait ezezkoak ematea. Ez dudala egingo edo ez dudala egin nahi esatea gaizki sentitu gabe. Bestearengan pentsatzea nire buruarengan baino lehen. Eta horrela bukatzen dut boladaka zurrumbilo baten barruan: gauzak zein ordenetan egin ezin erabaki, egin behar-rekoak ahaztu edo Juan Pablo II.a aita santuaren amoranteari buruzkoak behar ez dizkiozun lagunari bidaliz (zuek ere jakin dezazuen: gure amona Pilarrek aspaldi esana zuen, ez da azken asteetako kontua).

Orduan nire osasun mentala lehenetsi behar dudala esaten diot nire buruari. Etxean dudana ezezkoen kutxa zabaltzeko hasten naiz. Lehenengo ezezkoa banatzea da zailena. «Ez dakit» batekin hasten delako. Baina badakizu «ez dakit» horrek zalantzarako bidea uzten duela eta konbentzitu egingo zaituztela. Beraz, hasieran ezezkoak asmatutako aitakiaren batekin joango dira apaindurik. Baina horiek gastatu ondoren ezezkoak ematen dira gaizki sentitu gabe eta aitakiarik asmatu behar gabe. Eta orduan sentitzen duzu «oso pozik nago» esaldia.

Azken asteetan zurrumbilo baten barruan nagoela sumatzen dut. Ezezkoen kutxa begiratu dut eta hutsik dago. Betezera noa. •